

IMPULSIONAREA POLITICILOR DE GEN ÎN REPUBLICA MOLDOVA DUPĂ PARTICIPAREA LA CONFERINȚA MONDIALĂ A FEMEILOR DE LA BEIJING DIN 1995

CZU: [316.346.2-055.2+396](478)

DOI: <https://doi.org/10.52673/18570461.22.2-65.11>Doctorand **Oleg URSAN**E-mail: olegursan@yahoo.comORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6869-7949>

Universitatea de Stat din Moldova

PROMOTIONS OF GENDER POLICY IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA AFTER PARTICIPATING IN THE 1995 WORLD CONFERENCE ON WOMEN IN BEIJING

Summary. Gender equality between women and men is a fundamental value of democracy. Ensuring gender equity has become one of the major goals of the time. Gender mainstreaming has become a priority in domestic politics since attending the 1995 Fourth World Conference on Women in Beijing, after which a series of measures on gender equality were undertaken. As a result, the Republic of Moldova is committed to transposing European legislation in the field of equal opportunities and the promotion of women at the decision-making level. As a result, a number of departments have been set up within state institutions to implement gender equality and equal opportunities policies. Thus, the Republic of Moldova has demonstrated its democratic and pro-European approach, in achieving the objectives that refer to equal opportunities for self-realization of individual female and male potential.

Keywords: Republic of Moldova, implementation, reforms, inequality, democracy.

Rezumat. Egalitatea între femei și bărbați este o valoare fundamentală a democrației, iar asigurarea echității de gen constituie unul dintre dezideratele majore ale timpului. Implementarea politicii de gen a devenit o prioritate în politica internă a statului nostru după participarea la cea de IV-a Conferință Mondială a Femeilor de la Beijing în 1995. Drept urmare, au fost întreprinse o serie de măsuri referitoare la egalitatea de gen. Republica Moldova s-a angajat să transpună legislația europeană în domeniul șanselor egale și al promovării femeilor la nivel decizional. Au fost create un șir de departamente în cadrul instituțiilor de stat menite să implementeze politicile echității de gen și ale egalității de șanse. Astfel, Republica Moldova și-a asumat parcursul democratic și pro-european prin realizarea obiectivelor privind șansele egale de autorealizare a potențialului individual feminin și masculin. Originalitatea prezentului studiu constă în valorificarea unui set de materiale de arhivă investigate de autor în Arhiva Națională a Republicii Moldova și constituie o contribuție la elucidarea diverselor aspecte ale politicilor de gen în Republica Moldova după participarea la cea de IV-a Conferință Mondială a Femeilor de la Beijing din 1995.

Cuvinte-cheie: Republica Moldova, implementare, egalitatea de gen, democrație, discriminare.

INTRODUCERE

Anul 1991 este considerat un început promițător în procesul de afirmare a Republicii Moldova în calitate de stat independent și suveran și de trecere la calea democratică de dezvoltare. În acest context, Parlamentul Republicii Moldova a adoptat un șir de legi indispensabile păstrării valorilor istorico-culturale ale familiei în sensul tradițional al acestui termen și promovării principiului egalității, atât în familie, cât și în societate.

Tema egalității de gen se regăsește în numeroase studii autohtone, fapt ce confirmă nu doar actualitatea, ci și necesitatea aprofundării cercetării acestei tematici sub diverse aspecte. Or, problema promovării

egalității de gen în societate a beneficiat de o abordare complexă prin prisma istoriei (Lilia Zabolotnaia, D. Cașu, Gh. Rusnac, Alina Felea etc.), pedagogiei (Loreta Handrabura, Viorica Goraș-Postică, T. Mutu, T. Stanila, Daniela Terzi-Barbăroșie, P. Cerbușcă etc.), sociologiei (Iulia Bejan-Volc, V. Țurcan, Olga Gagauz, V. Blajco, M. Buciuceanu-Vrabie, O. Cruc etc.), psihologiei (Valentina Bodrug-Lungu, L. Pascal, D. Bostan etc.), științelor politice (V. Moșneaga, Gh. Costachi, S. Mișin etc.) etc. Astfel, Valentina Bodrug-Lungu, care a cercetat într-un mod consistent problema integrării dimensiunii de gen, constată un nivel „de reprezentare a femeilor în sectoarele vitale ale statului [...] foarte modest” [1, p. 353]. Iulia Bejan-Volc, în lucrarea *Modul de trai rural: model de relații gender*, deduce că „în re-

lațiile dintre femeie și bărbat putem urmări fenomenul de discriminare pe motive de gen, îndeosebi în viața rurală” [2, p. 116]. Prin prisma egalității și stereotipurilor de gen descrie relațiile de familie Olga Gagauz, care, în lucrarea *Egalitatea de gen în familie*, afirmă că „rolurile de gen în familie nu s-au schimbat radical, bărbatul rămâne a fi principalul asigurător al familiei, în virtutea salariilor inegale între sexe” [3, p. 51]. La această idee subscrie și cercetătoarea Ludmila Fulea-Bordian, care consideră că „femeia din Republica Moldova este mai puțin apreciată și promovată în comparație cu bărbații, iar combinarea rolurilor familiale și a funcției de conducere pentru femei este posibilă numai în cazul în care familia se bazează pe egalitatea gender” [4, p. 107].

Este relevant, în contextul celor spuse, că în Republica Moldova se predă, deja tradițional, cursul opțional „Educație pentru echitate de gen și șanse egale”. Curriculum opțional pentru toate treptele a fost elaborat de către Viorica Goraș-Postică și Loreta Handrabura. Importanța acestuia pentru sistemul educațional din Republica Moldova constă în formarea abilităților profesorilor cu privire la definirea dimensiunii de gen, utilizarea unor metode/tehnici în educație non-discriminatorie, formarea competențelor necesare pentru elaborarea unor activități didactice sau extra curriculare în vederea promovării principiului oportunităților egale în societate.

Cu toate neajunsurile existente, constatăm că situația de astăzi în domeniul politicilor de gen în țara noastră este net superioară în raport cu cea de la începutul anilor 1990. Un rol deosebit în acest sens avea să-l joace participarea delegației Republicii Moldova la Conferința a IV-a Mondială a Femeilor de la Beijing. Conferința a întrunit reprezentanți a 189 de națiuni, care au adoptat unanim Declarația de la Beijing și Platforma de Acțiune, considerat un act istoric ce a fundamentat sub aspect teoretic și practic promovarea egalității de gen și a mișcărilor femeilor din întreaga lume [5].

IDENTIFICAREA PRIORITĂȚILOR ȘI POLITICILOR LA NIVEL NAȚIONAL PRIN PRISMA DECLARAȚIEI ȘI PLATFORMEI DE ACȚIUNE DE LA BEIJING DIN 1995

La începutul anilor 1990, participarea egală a femeilor în politică și în organele decizionale se baza pe prevederile *Convenției privind drepturile politice ale femeilor din 1952*, *Convenției privind eliminarea tuturor formelor de discriminare împotriva femeilor din 1979* (CEDAW), *Strategiei Nairobi din 1985*, la care s-a adăugat *Declarația și Platforma de acțiune de la Beijing din 1995*. Și atunci, și mai târziu, dreptul de activitate politică a femeii se argumentează prin faptul că o femeie

în politică „constituie un factor de stabilitate a lumii, de dezvoltare a democrației” [6, p. 2], „o perspectivă importantă în dezvoltarea statului” [7, p. 4] etc.

În luna decembrie 1994, președinta Asociației de relații cu țările lumii „Dacia” și, totodată, președinta Asociației Femeilor din Moldova, Ludmila Scalnăi, se adresează viceprim-ministrului Republicii Moldova Grigore Ojog cu propunerea de a constitui un comitet național, care ar coordona activitatea ministerelor, departamentelor de stat, executivelor, organizațiilor nonguvernamentale, mass-media în cadrul pregătirii către Conferința a IV-a Mondială a Femeilor de la Beijing [8, d. 1014, f. 177]¹. Această inițiativă venea drept reacție la promovarea insuficientă a principiului echității de gen la nivel de stat și absența comisiilor sau departamentelor competente în domeniu, precum și în vederea implementării Articolului 16 din Constituția Republicii Moldova cu privire la egalitatea tuturor în fața legii și autorităților publice, fără deosebire de rasă, naționalitate, origine etnică, limbă, religie, sex, opinie, apartenență politică, avere sau origine socială.

În susținerea acestei pledoarii, prim-vice ministrul Tudor Botnaru a transmis vice-prim-ministrului Grigore Ojog propunerea de a crea Comitetul Național preparatoriu în vederea inițierii, încurajării și susținerii activităților naționale preparatorii către cea de-a IV-a Conferință Mondială a Femeilor de la Beijing cu următoarele obiective-cheie:

- pregătirea rapoartelor naționale pentru Conferința de la Beijing, participarea în activitățile globale și regionale preparatorii;
- evidențierea importanței realizării unei analize profunde în domeniul respectiv;
- comunicarea și informarea centrelor de decizie referitor la problematica femeilor;
- inițierea și stimularea desfășurării unor dezbateri la nivel național pe marginea problematicii situației femeilor;
- inițierea și desfășurarea unor acțiuni adecvate pentru atingerea acestor scopuri.

Astfel, se propunea un șir de activități la nivel național prin revizuirea urgentă a legislației naționale în scopul racordării acesteia la standardele europene, adoptarea unor măsuri legislative și administrative concrete cu privire la implementarea drepturilor femeilor; desfășurarea unor seminare, mese rotunde în vederea mediatizării importanței problemelor respective.

¹ La elaborarea acestui articol au fost utilizate documente depozitate în fondurile Agenției Naționale a Arhivelor, prioritar fiind fondul 2848, inventarul 38 *Fondul Probleme Sociale*, care din 1996 este redenumit în *Probleme Sociale și Umanitare*, din 1999 revine la denumirea fondului *Probleme Sociale*, emise de Cancelaria de Stat.

În data de 4 ianuarie 1995, Guvernul Republicii Moldova a decis instituirea Comitetului Național preparatoriu în vederea inițierii și susținerii activităților de pregătire către conferința menționată, argumentându-și decizia prin necesitatea „implementării strategiei adoptate la Nairobi în 1985 în problema avansării femeilor către anul 2000 prin atingerea obiectivelor politice de egalitate, dezvoltare și pace” [8, d. 1014, f. 178]. În perioada pregătirii raportului național despre situația femeilor din punct de vedere social, economic, politic și cultural, au fost identificate un șir de probleme stringente, cum ar fi: violența domestică, femeile și sărăcia, femeile și sănătatea, educație și formarea femeilor, statutul femeilor în politică și în adoptarea deciziilor, femeile din mediul rural, femeia și mass-media etc.

În cadrul corespondenței oficiale între ministere și organizațiile nonguvernamentale au fost desemnați 20 de participanți: funcționari de stat, personalități din știință, învățământ și cultură, lideri de opinie, experți în problemele femeii, delegația fiind condusă de viceprim-ministrul Grigore Ojog [8, d. 1014, ff. 188-194].

Lista membrilor Comitetului Național preparatoriu în vederea inițierii și susținerii activităților de pregătire către Conferința de la Beijing, 1995

1. Ojog Grigore, viceprim-ministru al Republicii Moldova (președintele Comitetului).
2. Mihailov Eugenia, viceministru al Ministerului Muncii, Protecției Sociale și Familiei (vicepreședintele Comitetului).
3. Comerzan Antonina, consultant principal în Cancelaria de Stat din Moldova (secretarul Comitetului).
4. Bieșu Maria, președinte al Uniunii Muzicienilor din Moldova.
5. Cojocaru Natalia, șef al Direcției generale finanțarea sferei sociale și științei, Ministerul Finanțelor.
6. Constantinov Tatiana, directorul Institutului de Geografie al Academiei de Științe.
7. Gumeniuc Galina, șef-adjunct al Direcției cultură fizică și sport al AȘM.
8. Istrati Lidia, președinte al Ligii Democrat-Creștine a Femeilor din Moldova.
9. Marin Eugenia, specialist principal, Direcția Educație Preșcolară, Ministerul Învățământului.
10. Melnic Ana, doctor în științe chimice.
11. Mislitki Svetlana, viceprimar al municipiului Chișinău.
12. Popov Ecaterina, secretar II al Direcției principale consulare a Ministerului Afacerilor Externe.
13. Precup Galina, redactor-șef al revistei „Alunelul”.
14. Roșca Petru, șef de catedră a Universității de Stat „N. Testemițianu”.
15. Saca Silvia, managera programului PNUD „Femeile în Dezvoltare”.

16. Saharneau Maria, redactor-șef al revistei „Femeia Moldovei”.

17. Scalnâi Ludmila, președinta Asociației de relații cu țările lumii „Dacia”, președinta Asociației Femeilor din Moldova.

18. Stog Maria, șefa Serviciului de înregistrare a asociațiilor obștești al Ministerului Justiției.

19. Străjescu Maria, șefa Direcției statistice, demografice și a forțelor de muncă din cadrul Biroului Național de Statistică.

20. Șișcanu Nadejda, doctor în științe economice, Academia de Studii Economice.

În urma participării la Conferință, ministerele și organizațiile nonguvernamentale au venit cu un set de idei pe marginea unui proiect de plan fundamental de activitate pentru realizarea obiectivelor propuse. Astfel, la indicația Guvernului Republicii Moldova nr. 1137-55 din 22.01.1996, Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei a elaborat Planul Național în vederea soluționării celor mai stringente probleme ale femeilor din societate. În avizul-motivare la proiectul Planului de măsuri primordiale pentru redresarea situației femeii în țară, s-a accentuat ideea cheie: „Dezvoltarea integră a unei țări, bunăstarea poporului și cauza păcii solicită participarea deplină a femeilor în condiții de egalitate cu bărbații în toate domeniile” [9, d. 1983, f. 95].

În 1996, în baza unei corespondențe oficiale între ministere și organizațiile nonguvernamentale au fost elaborate șapte compartimente cheie:

1. Crearea și dezvoltarea mecanismelor instituționale, care vor coordona politica de promovare a femeilor.
2. Asigurarea drepturilor social-economice [ale femeilor].
3. Ridicarea nivelului de protecție socială a femeii, mamei și a copilului.
4. Prevenirea și excluderea violenței îndreptate împotriva femeii și copilului.
5. Dezvoltarea în sistemul de învățământ a direcției promovării egalității genurilor.
6. Activități orientate spre ocrotirea sănătății femeii, planificarea familiei.
7. Rolul mass-media în conștientizarea opiniei publice privind situația și imaginea femeii în societate [9, d. 1983, f. 95].

În urma analizei proiectului, prezentat către fiecare minister în parte, au fost propuse un șir de completări, dar și refuzuri, din partea guvernului, inclusiv:

Nu s-a acceptat propunerea Ministerului Sănătății de a stabili compensații pentru alimentația femeilor singure neîncadrate în muncă, care educă mai mult de un copil sau în cazul în care femeia este cu dizabilitate, fiind invocată situația social-economică și financiară complicată.

Ministerul Finanțelor a respins propunerea Ministerului Sănătății cu privire la „Stabilirea unei indemnizații femeii însărcinate, care este înregistrată la organele ocrotirii sănătății în curs de 12 săptămâni de sarcină”, invocând condițiile economice complicate în care s-a format bugetul pe anul 1998.

A fost refuzată propunerea Ministerului Finanțelor de a exclude p. 2 din proiectul propus, invocând următoarele: „deși în Constituția Republicii Moldova este stabilită egalitatea în drepturi a tuturor cetățenilor inclusiv indiferent de sex, deoarece considerăm că asigurarea acestui drept „de facto” este o problemă de timp și cere aplicarea unor măsuri suplimentare din partea statului”.

Guvernul nu a acceptat propunerea Ministerului Justiției de a exclude p. 19 din proiectul propus la nivel național, motivând această decizie prin faptul că „în acest capitol este vorba nu numai de crime, dar și de violență, adică de toate acțiunile fizice și verbale care atentează la demnitatea persoanei și considerând că elaborarea unui cadru legal adecvat cerințelor de egalitate între femei și bărbați este un proces de lungă du-

rată, ce presupune atât acumularea experienței proprii în materie, cât și studierea experienței internaționale în domeniul de referință, nu putem fi de acord cu propunerea ministerului nominalizat de a exclude acest punct din proiect”.

A fost susținută poziția Ministerului Finanțelor de a exclude p. 25 din proiectul vizat, propus de Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei, „pe motiv că de problemele educației copiilor de diferite vârste și alfabetizarea psiho-pedagogică a părinților se poate ocupa Institutul de Științe Pedagogice și Psihologie, care îndeplinește lucrările de cercetări științifice conform Comenzii de stat privind cercetările științifice fundamentale și aplicate prioritare” [9, d. 1983, f. 97].

După lungi dezbateri, modificări esențiale și refuzuri, Guvernul Republicii Moldova emite Hotărârea nr. HG39/1998 din 15 ianuarie 1998, publicată ulterior în „Monitorul Oficial” din 05.03.1998, *Cu privire la aprobarea planului de acțiuni primordiale privind îmbunătățirea situației femeii și creșterea rolului ei în societate*, semnată de prim-ministru al Republicii Moldova Ion Ciubuc [10] (tabelul 1).

Tabelul 1

Planul de acțiuni primordiale privind îmbunătățirea situației femeii și creșterea rolului ei în societate

I. Sistemul instituțional pentru coordonarea politicii de promovarea femeii în viața publică		
1. Instituirea pe lângă Guvern a unei comisii permanente pentru problemele femeii.	1998–1999	Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei, Ministerul Sănătății
2. Elaborarea mecanismului de implementare a concepției genurilor în Republica Moldova.	1998	Ministerul Economiei și Reformelor; Ministerul Justiției; Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei; Ministerul Învățământului, Tineretului și Sportului; Departamentul Statistică
3. Elaborarea și implementarea concepției privind creșterea rolului femeii în conducerea statului.	1998–2000	Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei; Departamentul Statistică.
4. Instituirea unei rețele de instituții specializate pentru asistență socială și protecția femeilor supuse violenței, aflate în situații vitale complexe (centre de criză, telefoane de încredere, servicii de consultații, psihologice și juridice).	1998–2000	Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei; Ministerul Afacerilor Interne; Ministerul Sănătății
II. Monitorizarea situației curente a femeii în societate		
5. Efectuarea analizei comparative a legislației naționale cu actele normative internaționale în vederea respectării principiului șanselor egale ale femeilor și bărbaților în societate.	Permanent	Ministerul Economiei și Reformelor; Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei
6. Monitorizarea acțiunilor de ameliorare a situației femeii în viața publică reieșind din documentele aprobate la cea de-a IV-a Conferință Mondială a Femeilor.	Anual către 1 decembrie	Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei; Departamentul Statistică; Ministerul Sănătății; Ministerul Economiei și Reformelor,
7. Prezentarea la Guvern a materialelor informativ-analitice privind situația femeii pe piața muncii.	Semestrial	Departamentul Statistică; Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei

8. Efectuarea din perspectiva gender a legislației în vigoare în domeniul muncii și protecției sociale.	Anual	Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei; Departamentul Statistică; Ministerul Economiei și Reformelor
9. Editarea studiilor statistice repartizate pe genuri, în conformitate cu standardele internaționale.	Anual	Departamentul Statistică
10. Organizarea acțiunilor de sensibilizare a opiniei publice în vederea modificării imaginii femeii și eliminării stereotipului existent față de rolul femeii și al bărbatului în familie și în societate.	Permanent	Compania de Stat „Teleradio-Moldova”
III. Asigurarea drepturilor social-economice ale femeilor		
11. Elaborarea mecanismului de stimulare a agenților economici în vederea creării noilor locuri de muncă pentru femei, în special, pentru femeile care au la întreținere copii.	1998–1999	Ministerul Economiei și Reformelor; Ministerul Finanțelor
12. Dezvoltarea unui sistem de informare pentru femei, asigurarea accesului la cunoștințe și însușirea deprinderilor de muncă în domeniul administrării, antreprenoriatului, managementului.	Permanent	Ministerul Economiei și Reformelor, Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei
13. Elaborarea măsurilor de susținere a femeilor neangajate în câmpul muncii, care sunt unicul întreținător în familie și a familiilor cu ambii părinți șomeri.	1998	Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei, Ministerul Economiei și Reformelor
14. Organizarea unui ciclu de seminare „Începe o activitate proprie” pentru activitatea familiilor în domeniul antreprenoriatului.	1998–1999	Ministerul Economiei și Reformelor; Ministerul Industriei și Comerțului
15. Crearea unui sistem de organizare a muncii femeilor în condiții casnice.	1999–2000	Ministerul Economiei și Reformelor; Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei; organele administrației publice locale
IV. Ameliorarea sistemului de protecție socială a femeii		
16. Aprobarea unor măsuri privind recalificarea profesională a femeilor în scopul absorbției mai rapide a șomajului feminine.	Permanent	Ministerul Economiei și Reformelor, Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei
17. Elaborarea unui program interministerial de protecție socială a mamelor studente și familiilor de studenți.	Trimestrul II	Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei, Ministerul Învățământului, Tineretului și Sportului; Ministerul Economiei și Reformelor
18. Stabilirea unei alocații de stat pentru unul din părinții care întrețin și educă la domiciliu copii invalizi până la vârsta de 16 ani.	1998	Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei; Ministerul Sănătății; Ministerul Finanțelor
V. Ocrotirea sănătății femeii, planificarea familiei		
19. Sprijinirea cercetărilor și difuzarea informației privind serviciile de sănătate pentru femei, inclusiv planificarea familiei, asistența prenatală și sănătatea mamei și copilului.	Permanent	Ministerul Sănătății; Departamentul Statisticii
20. Elaborarea unui sistem de măsuri de prevenire a bolilor infecțioase și bolilor sexual-transmisibile.	1998	Compania de Stat „Teleradio-Moldova”
21. Aprobarea unui mecanism de acces al femeilor, adolescenților la serviciile de planificare a familiei și preparatele contemporane de contracepție.	1998	Ministerul Sănătății; Ministerul Afacerilor Interne; organele administrației publice locale
22. Introducerea în instituțiile de învățământ a unor programe instructive și de educație sexuală pentru copii și adolescenți	1998–1999	Ministerul Sănătății; Ministerul Finanțelor; organele administrației publice locale

VI. Prevenirea și excluderea violenței față de femeie		
23. Organizarea unui sistem complex de pregătire și instruire a lucrătorilor sociali, a personalului respectiv din sistemul ocrotirii sănătății, învățământ și organelor de drept pentru lucru cu femeile supuse violenței.	1998–1999	Ministerul Învățământului, Tineretului și Sportului; Ministerul Sănătății; Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei; organele administrației publice locale
24. Efectuarea analizei curente a cazurilor ce țin de violența contra femeii și copilului.	Permanent	Ministerul Afacerilor Interne; Ministerul Sănătății; Ministerul Muncii; Protecției Sociale și Familiei
25. Inițierea unui ciclu de emisiuni și publicații vizând neadmiterea propagandei violenței, pornografiei, altor materiale ce afectează demnitatea femeii.	Permanent	Compania de Stat „Teleradio-Moldova”; organele administrației publice locale.

Istoria implementării Planului Național este apreciată prin prisma evenimentelor care au avut loc în Republica Moldova la sfârșitul anilor 1990, generate în mare parte de criza financiară și politică din Federația Rusă, țara noastră fiind esențialmente dependentă de piața rusă de desfacere, precum și din punct de vedere energetic. Problema comerțului exterior și criza energetică au cauzat reținerile plăților salariale și ale pensiilor, fapt ce a dus la proteste în masă și chiar la greva foamei a profesorilor, polițiștilor, medicilor.

Stoparea finanțării unor proiecte la nivel național în susținerea egalității de gen a fost motivată de Guvern prin apariția unor probleme social-economice care necesită o rezolvare de urgență, cum ar fi: creșterea numărului de copii orfani și al copiilor rămași fără îngrijirea părinților. Astfel, în raportul Guvernului din ianuarie 1998 se menționează creșterea spontană a copiilor orfani de la 1 546 luați la evidență în 1997 la 11 436 copii orfani în 1998. Ca urmare, s-au propus unele modificări la Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 198 din 16 aprilie 1993 „Cu privire la protecția copiilor și familiilor socialmente vulnerabile”. Din argumentarea propunerilor la Hotărârea menționată aflăm că: din numărul total al copiilor orfani și copiilor rămași fără îngrijirea părinților luați la evidență 4 193 se află sub tutelă și 5 016 copii sunt înfiți. Din numărul total de copii luați sub tutelă, peste 800 nu primesc indemnizații, iar ceilalți le primesc cu mari întârzieri. La sfârșitul anului 1997 are loc anularea masivă a tutelei din cauza că familiile nu sunt în stare să întrețină material copiii plasați sub tutelă. Drept urmare, la Propunerea Ministerului Educației și Științei, cu scopul susținerii familiilor cu copii sub tutelă s-a decis să li se acorde sau să fie mărite (după caz) indemnizațiile de la 2 salarii minime la 5 salarii minime stabilite pe țară [11, d. 2347, f. 108].

Problemele social-economice și politice s-au dublat și din cauza suspendării finanțării reformei admini-

nistrative, a legii administrației publice locale și legii bugetului de către Banca Mondială și Fondului Monetar Internațional în anul 1997.

În consecință, situația social-economică precară din Republica Moldova a schimbat brusc orientarea politică a cetățenilor. La alegerile parlamentare din 22 martie 1998, Partidul Comuniștilor din Moldova a obținut 30,1 % din votul total al alegătorilor, Blocul electoral Convenția Democratică din Moldova 19,42 %, urmată de Blocul electoral Pentru o Moldovă Democratică și Prosperă cu scorul 18,6 % și Partidul Forțelor Democratice cu peste 8 %. În final, cele trei formațiuni au creat o coaliție pro-europeană – Alianța pentru Democrație și Reforme.

La începutul lunii noiembrie 1998, cursul național monetar leu-dolar înregistrează un salt de la 6 la 10 lei, ceea ce a provocat scumpiri în masă ale produselor alimentare și ale celor petroliere cu circa 65 %. La sfârșitul lunii noiembrie 1998, Ucraina reduce brusc livrările de energie electrică către Republica Moldova, iar politicienii din autoproclamata Republică Moldovenească Nistreană stopează furnizarea energiei de la Centrala Cuciurgan, provocând o criză energetică în țară.

Despre aceste evenimente se va scrie în lucrarea *Republica Moldova la răscruce de lumi* în care, printre altele, se specifică următoarele: „În Republica Moldova se întâmplă o evoluție, lentă și haotică, cu siguranță, în niciun caz o revoluție! Procesul este dificil, dar oarecum sub control, în ciuda unor crize. Și, în orice caz, procesul este „conștient” și „voluntar”. De luat în considerare însă că tranziția politică este departe de a se fi încheiat!” [12, p. 76].

După aceste evenimente cu impact predominant negativ pentru economia țării, cursul Planului de acțiuni consacrate femeilor a fost stopat parțial. O mare parte de comisii gender orientate au fost desființate, iar majoritatea proiectelor la nivel de ministere au primit finanțare cu buget limitat, astfel rezultatele obținute au avut un caracter modest de implementare.

Problema inegalității femeilor din Republica Moldova nu este soluționată nici în prezent, în anul 2022 menținându-se disparitatea salarială de 13-17 % pentru perioada 2000–2020, cu excepția anului 2008, când salariul mediu al femeilor constituia 73,3 % din salariul mediu pentru bărbați. În 2022, disparitatea salarială se menține, atestând media pe țară de 14 %, ceea ce constituie circa 1 171 lei moldovenești [13]. Chiar dacă Codul Muncii prevede că „la stabilirea salariului nu se va admite discriminarea salariaților în dependență de vârstă, sex, rasă, naționalitate, opinii politice, religie sau de situația financiară [14, p. 4]”.

Ponderea femeilor în organele de luare a deciziilor continue să fie modestă în comparație cu țările UE. De exemplu, ponderea femeilor din Moldova în calitate de ministru este în scădere semnificativă, de la 29,4 % în 2008 la 11,1 % în 2020. O surpriză a fost creșterea numărului de femei deputați în organul legislativ de la 20,8 % în 2008 la 24,8 % în 2020. În actualul Parlament de legislatură a XI-a constatăm un număr record de femei deputate – 40 la număr, ceea ce reprezintă 39,6 %. În scopul motivării participării femeilor în viața politică au fost adoptate un șir de legi și un șir de sugestii au parvenit din partea Comisiei juridice de la Veneția, aceasta propunând măsuri de încurajare a partidelor care vor promova candidate în circumscriptii. Formațiunile care vor respecta cota de minim 40 % a femeilor în politică vor fi susținute financiar din bugetul statului.

În concluzie, menționăm importanța participării Republicii Moldova la Conferințele Mondiale periodice consacrate problemelor femeilor la toate nivelele, rezultatul cărora în mare parte depinde de dezvoltarea sau stagnarea vieții social-economice și politice din țară. E de menționat că, din punctul de vedere al legislației, instituțiile statului au preluat practic toate modelele și metodele de implementare a politicilor în susținerea egalității de gen în toate domeniile statului. Partea slabă cu care ne confruntăm în procesul de creare a unei societăți gender educată sunt atât resursele financiare necesare în demararea proiectelor la nivel național, cât și existența stereotipurilor de gen, drept urmare a influenței ideologiei comuniste.

Recomandările pe care le formulăm în urma cercetării implementării politicii de gen în Republica Moldova ar putea contribui la eliminarea practicilor de discriminare împotriva femeilor și fetelor în societate. Acestea sunt:

- Asigurarea participării depline și eficiente a femeilor în viața politică, economică și publică.
- Reducerea diferențelor dintre femei și bărbați în procesul de salarizare, combătând astfel sărăcia în rândul femeilor.

- Recunoașterea și aprecierea îngrijirii neremunerate și a muncii casnice, prin promovarea responsabilității partajate în familie.

- Utilizarea unui limbaj care să ia în considerare dimensiunea de gen, fiind combătută astfel practica folosirii limbajului sexist.

- Integrarea dimensiunii de gen în buget și în metodologiile de integrare a perspectivei de gen.

BIBLIOGRAFIE

1. Bodrug-Lungu V. Nacional'nyj mehanizm po gendernomu ravenstvu v Respublike Moldova, în: *Genderoe ravenstvo v sovremennom mire*. Moskva, 2008, pp. 353-378.
2. Bejan-Volc I. Relațiile gender rural: un imperativ al timpului, Chișinău, 2004, 221 p.
3. Gagauz O. Egalitatea de gen în familie, în: *Profilul sociodemografic al Republicii Moldova la 20 ani după adoptarea programului de acțiuni de la Cairo*. Chișinău, 2014, pp. 169-175.
4. Fulea-Bordian L. Femeia între trecut și prezent: aspecte istorico-antropologice și etnografice, în: *Revista de etnologie și culturologie*, Vol. XI-XII. Chișinău, 2012, pp. 106-108.
5. La cea de-a 25-a aniversare a Declarației de la Beijing - piatra de temelie a tuturor eforturilor privind drepturile femeilor, UN Women solicită implementarea accelerată a angajamentelor restante. [on-line] <https://moldova.unwomen.org/ro/noutati-si-evenimente/noutati/2020/09/25th-anniversary-of-beijing> (consultat: 11.07.2022).
6. Marcham S. *Women as Agents of Change: Having Voice in Society and Influencing Policy*. Women's Voice. Agency, Participation Research Series, nr. 5, 2003. 20 p.
7. Stacey J. *Women's Empowerment and Development: The Contribution of Parliamentary Gender Quotas and the Case of Rwanda*. International Development Studies at Saint Mary's University Halifax, Nova Scotia, January, 31, 2013. 146 p.
8. Agenția Națională a Arhivelor, F. 2848, inv. 38, d.1014, ff. 177-194.
9. Agenția Națională a Arhivelor, F. 2848, inv. 38, d.1983, ff. 95-97.
10. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. HG39/1998 din 15 ianuarie 1998, „Cu privire la aprobarea planului de acțiuni primordiale privind îmbunătățirea situației femeii și creșterea rolului ei în societate”, în „Monitorul Oficial” din 05.03.1998.
11. Agenția Națională a Arhivelor, F. 2848, inv. 38, d. 2347, f. 108.
12. Durrieu J., Parmentier F. *Republica Moldova la răscruce de lumi*. Chișinău: Cartier, 2021, p. 76.
13. Biroul Național de Statistică (BNS), *Statistica gender, pe ani și sexe*. [on-line] www.statistica.gov.md (consultat: 05.05.2022).
14. Codul Muncii al Republicii Moldova. Chișinău: Lavilat-Info, 2009. 116 p.